

Kaunas

Per atostogas, susirgus, draugus lankant

būtų jai vietos „Skynimų“ žurnalo redakcijoje. Prieš mirtį gydėsi Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje.

*Spaudai parengė Gintautas Čižiūnas
Sigitas Varno nuotraukos*

Antras pagal dydį Lietuvos miestas, įsikūręs prie Nemuno ir Neris santakos. Žmonės šiose vietovėse apsigyveno dar akmens amžiuje. Seniausios – vėlyvojo paleolito – gyvenvietės surastos Biržų gatvės ir Eigulių rajone. Iš geležies amžiaus yra išlikę Aukštųjų Šančių, Eigulių, Marvelės, Pajiesio, Veršvų piliakalniai. Manoma, kad Kauno miestas pradėjo formotis gyvenvietės, kuri čia buvo įsikūrusi IV-V a., vietoje. Šioje teritorijoje apie XIII a. buvo pastatyta mūrinė pilis, kuri lietuviams buvo viena iš svarbiausių kovose su kryžiuočiais. Prie šios pilies ėmė kurtis ir miestas.

Istoriniuose šaltiniuose Kaunas pirmą kartą paminėtas 1361 m. Kryžiuočiai 1362 m. sugriovė Kauno pilį. Miestas sparčiai ėmė augti po 1410 m. Mišrus miesto planas pradėjo formotis dar XVI a. Daug kas čia pasikeitė po 1537 m. gaisro.

1408 m. Kaunas gavo Magdeburgo teises. Vėliau jos keletą kartų buvo išplėtos. Nuo 1495 m. Kaunas – apskrities centras. Apie 1400-uosius metus pastatyta Vytauto katalikų bažnyčia, 1408 – parapijos bažnyčia. 1473 m. pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose atsiranda žinių apie Kauno mokyklą. XV-XVI a. labai veiklūs buvo Kauno pirkliai. Nuo 1581 m. Kau-

nas turėjo uostą, kuriame veikė muitinė. Nuo XVI a. mieste buvo laivų statykla. Tuo laiku čia sparčiai ėmė vystytis amatai ir pramonė, statėsi bažnyčios, kūrėsi mokyklos. Kaunas labai nukentėjo per Švedų karą ir 1812 m. Napoleono žygį. 1831 metais sudegė Aleksoto priemiestis. 1843 m. Kaunas tapo gubernijos centru. 1898 m. mieste ėmė veikti elektrinė. 1864 m. iš Varnių atkelta Žemaičių kunigų seminarija ir vyskupijos rezidencija. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, daug pramonės įmonių perkelta į Rusiją.

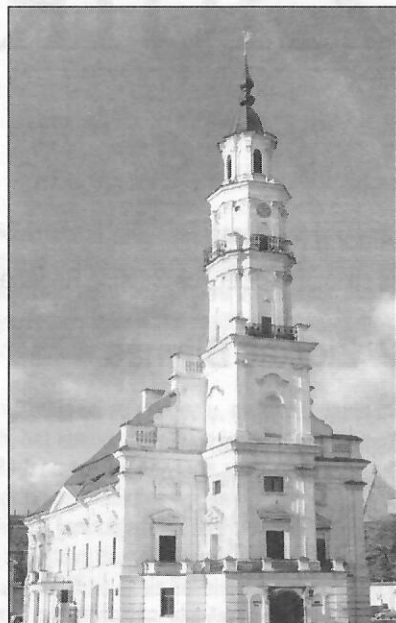
1919-1940 metais Kaunas buvo Lietuvos laikinoji sostinė. Tuo metu miestas itin išsiplėtė. 1919 m. prie jo prijungta Vilijampolė, Žemieji Šančiai ir Žaliakalnio šiaurės rytinė teritorija. 1950-1953 metais Kaunas buvo srities centras.

Miesto planas mišrus. Senamiesčio teritorija – urbanistikos paminklas. Kauno Maironio literatūros muziejuje nuolat veikia turininga ekspozicija, pasakojanti apie Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos gyvenimą ir kūrybą.

Nemažai vertingos medžiagos apie rašytoją yra ir muziejaus fonduose. Čia saugomas pluoštas originalių rašytojos nuotraukų (daugiausia iš Židikų laikotarpio), „Lietuvos senovės istorijos pasakų“ trečiojo pataisyto leidimo rankraštis. Šio muziejaus darbuotojai saugo ir rašytoją gerai pažinojusio Petro Spurganos prisiminimų originalus, 1987 m. birželio 11 d. tuometinio Ylakių (Skuodo rajonas) kunigo Klemenso Arlausko muziejui padovanotus jo paties rašytus „Prisiminimus apie rašytoją ir pedagogę Mariją Pečkauskaitę-Šatrijos Raganą Židikuose“. Fonduose yra pluoštas M. Pečkauskaitės rašytų atvir laiškų, nemažai dokumentų, paaiškinančių kai kurias jos gyvenimo detales, krūvelė anksčiau ir paskutiniaisiais metais išleistų Šatrijos Raganos knygų bei leidinių, kuriuose rašoma apie ją.

Rašytojos penkiasdešimtmečio proga Kauno universiteto teologijos-filosofijos fakultetas M. Pečkauskaitėi buvo suteikęs garbės daktarės laipsnį.

Gyvendama Židikuose, labdaros ir kitais

Kauno rotušė

Kaunas. 1921 m.

Palanga

reikalais Marija dažnai važinėdavo į Kauną. Paskutiniaisiais metais Raudonojo Kryžiaus ligoninėje ji ir gydėsi. Prieš tai Kauno karo ligoninėje šešias savaites slaugė po operacijos čia gulėjusį kun. K. Bukontą.

*Spaudai parengė Danguolė Želvytė
Nuotraukos iš redakcijos archyvo*

Palanga – didžiausias Lietuvos kurortas, įsikūręs prie Baltijos jūros. Archeologų tyrinėjimai rodo, kad žmonės šiose vietose gyveno jau prieš penkis tūkstančius metų. Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Palanga paminėta XII amžiuje, aprašant Danijos karaliaus Voldemaro I-ojo ir jo kariuomenės išsikėlimą Palangoje 1161 metais. Tuo laiku Palanga jau buvo žinoma ir kaip garsus pajūrio prekybos centras. Ši vietovė minima ir XIV amžiaus pabaigos – XVII amžiaus vidurio Hanzos pirklų maršrutuose. Tuo laikotarpiu Birutės kalnas – senovėje šventvietė, alkas, mokslinė observatorija – buvo aptverta gynybine siena, o kalno papėdėje gyveno žmonės. 1914 metais „Vairo“ 12-ame numeryje išspausdintoje publikacijoje „Palanga“ L. Noreika rašo, kad šis miestas yra tame siaurame Baltijos pajūrio kylio gale, kuris tik vienas senovėje buvo likęs įsispraudęs tarp kryžievių ir kardininkų ordinų užkariautų žemių, ir kuriuo Lietuva per Žemaičius tik susisiekdavo su jūra. „*Tas kylys, perkirsdamas vokiečiams kelią ir nesuleisdamas jų žemių, šarvotiems vienuoliams buvo labai nepatogus. (...) Didieji Lietuvos kunigaikščiai dažnai nebeatsigindami užleisdavo tą kraštą Ordinui, bet atkaklūs žemaičiai niekada to nenorėdavo pripažinti ir tol nepasiduodavo, kol vėl neatgaudavo savarankiškumo ir kol Lietuvos valdovai vėl nepažindavo jų savo kraštu.*“

1422 metais Palanga galutinai atiteko Lietuvai. Ilgą laiką šis pajūrio miestas garsėjo ir kaip svarbiausias Lietuvos uostas. 1685 metais anglų pirklys Horstas Palan-

Marija Macijauskienė

Šatrijos Raganai- Marijai Pečkauskaitei

Trapi ir liūdna ji svajonių šaly.
Širdy jos žaizda lyg bedugnė – gili.

Aš laukiu žinių nuo Lemano krantų.
Kaip draugo. Kaip properšos virš debesų.
Bet mano jau kelias gimtaisiais laukais,
Kur skurdas ir paniekia vieši laisva.

Kur vaikas užguitas tamsos lyg kapų.
Kur širdį atšildyt reikia kvapu.
Kur prakaitas sunkias kaip beržo sula.
Kur lašo vilties našlaitėliui nėra.

Kaip motina žemės, gimtinės šiluos
Ji pareigai savo jaunystę aukos.
Nuo pirkios prie pirkios ruda suknete
Kaip angelas skraido žemaičių sapne.

Jai skurdo ir vardo sesuo pavydės
Ir nuodą į viltį kas rytą įdės.
Tik erdvės, tikėjimas saulės galia
Jai šviečia kely kaip balta lėlėja.

Kai sutemos gaubia rudenius kapus
Ir vėtra šuoliuoja žvyrutu taku,
Girdėti, kaip verkia, kaip skundžias laukai:
– Kam gyvasties krantą anksti palikai?